

Uluslararası Uyghur Araştırmaları Dergisi, Sayı: 3, 2014, Sayfa: 9-21.
Xelqara Uyur Tetqiqati Jurnali, San: 3, 2014, Sehipe: 9-21.
International Journal of Uyghur Studies, Volume: 3, 2014, Page: 9-21.

HOCA CAHAN AR İ VE D VANINDAN BİR MESNEVİS

*Tuncay BÜLBÜL**

ÖZET

Anadolu coğrafyasına uzak bir bölgede bulunan Doğu Türkistan toprakları, tarih boyunca Türk kültürünün ve edebiyatının şekillendiği ve geliştiği önemli merkezlerden biridir. Uyghur Türklerinin yaşadığı bu coğrafyada gerek "halk edebiyatı" gerekse "klasik Türk edebiyatı" alanında birçok air yetimi ve bu airler sayısız eser kaleme almışlardır. Bu bölgede yetimi klasik Türk edebiyatı airlerinden biri de Hoca Cahan Ar i'dir. 17. yüzyılda yaşamı olan Ar i, dönemin İslam kültür merkezlerinden olan Buhara ve Semerkand gibi önemli şehirlerde ve çeşitli edebî meclislerde bulunmuş, Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrenmiştir. Müderris olması sebebiyle de tasavvufu yakinen ilgilendiği, bu konudaki düşünce ve bilgisini şiirlerinde ifadelemiştir.

Bu çalışmada, ilk olarak 17. yüzyılda yaşamı bir Uyghur Türkü olan Hoca Cahan Ar i'nin hayatı, sanatı ve eserleri hakkında ana hatlarıyla bilgi verildikten sonra onun Dîvânında yer alan 76 beyitlik mesnevisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uyghur Türkleri, Doğu Türkistan, Klasik Türk Edebiyatı, Hoca Cahan Ar i, Mesnevi.

HOCA CAHAN AR İ AND A MASNAVI FROM HIS DEWAN

9

ABSTRACT

East Turkestan lands, far away from Anatolian geography, has been an important centre where Turkish culture and literature taken form and developed throughout the history. In this geography where Uighur Turks live, not only in the field of "folk-literature" but also in the field of "Classical Turkish Literature" many poets grew up and wrote numerous master pieces there. One of those Classical Turkish Literature poets is Ar i. Ar i, who lived in the 17th century, visited cities like Buhara and Semerkand which were Islamic Culture Centres of that period, attended various literary councils, and learned fluent Arabic and Persian. As he was a mudarris, he was closely interested in Sufism, and his thoughts and knowledge on this subject were treated in the poems.

In this study, firstly the life, arts and works of Hoca Cahan Ar i, who was an Uyghur Turk lived in the 17th century, will be outlined, and then a 76 - couplet Masnavi from his dewan will be dwelled on.

Keywords: Uighur Turks, East Turkestan, Classical Turkish Literature, Hoca Cahan Ar i, Masnavi.

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Nevşehir-TÜRK YE, E-posta: tbulbul@nevsehir.edu.tr.

Türklerin slâm dinini kabul etmeleri sadece din de i ikli i ba lamında kalmamı , bu yeni dinle birlikte hayatın her ubesinde yeni bir medeniyet algısı olu mu tur. Bir toplumda gerçekte en en küçük de i ikliklerden do rudan etkilenen edebiyatta da bu yeni medeniyet algısının etkileri köklü olarak kendini göstermi , Arap ve Fars edebiyatı kaynaklı olmak üzere klasik Türk edebiyatı ortaya çıkmı tır.

Klasik Türk edebiyatının yayılım sahası Orta Asya'dan ba layıp Balkanlara uzanan Türk göçleri vasıtasıyla geni bir co rafyayı etkilemi tir. Çok geni bir co rafyaya yayılmakla birlikte klasik Türk edebiyatının iki büyük kolu dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki Anadolu sahası Türk edebiyatıdır ki özellikle Osmanlı Devleti'nin güçlü bir devlet yapısıyla ortaya çıkmasından sonra büyük geli me kaydetmi tir. 16. yüzyıl Anadolu sahası klasik Türk edebiyatı için altın ça ların ba langıcı olmu , art arda yeti en güçlü airler elinde kendine has özellikler kazanmı tır.

Di er taraftan, 15. yüzyılda Ça atay sahasında bir edebî yazı dili olu mu ve Ali ir Nevâî'yle birlikte bu saha büyük bir inki af sürecine girmi tir. Ali ir Nevâî bu sahada eser vermi hemen hemen tüm airleri etkilemi tir. Ça atay sahası Türk edebiyatı da co raffi bakımdan oldukça geni bir alanı etkisine almı tır. Ça atay sahası Türk edebiyatının etki alanına giren co rafyalardan birisi de Uygur Türklerinin ya adı ı co rafyadır. Bu co rafyada pek çok edip ve air yeti mi , bu airlerin ortaya koydu u eserler vasıtasıyla Ça atay Türkçesi edebî dil olarak ciddi bir geli im sürecine sahne olmu tur. 20. yüzyıl ba larına kadar devam eden Ça atay edebî yazı dili bu dönemden sonra yerini Özbek Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesi gibi edebî yazı dillerine bırakmı tır. 18. Yüzyılda ya ayıp Ça atay edebî yazı diliyle eserler vermi olan Uygur Türklerinden birisi de Ar î mahlasını kullanan Hoca Cahan'dır.

1. Hoca Cahan Ar î

10

Ar î 1685 yılında Danyal Hoca'nın büyük o lu olarak Kokant'ta dünyaya geldi. airli inin yanında dinî-siyasî bir ki ili e sahip olmasından dolayı oldukça çalkantılı ve hareketli bir ya am sürdü.

Kalmuklar, Uygur bölgesine hâkim olduktan sonra bölgeyi yöneten hocaları, aileleri ile birlikte rehin olarak 1716 yılında ba kentleri li'ye götürmü lerdir. Hocalar, 3 yıl esaret altında ya adıktan sonra, Kalmuklara kar ı beliren Çin ve Rus tehdidi dolayısıyla tekrar bölgelerine gönderilmeli lerdir. Ancak Danyal Hoca'nın büyük o lu olan Ar î, babasının muhtemel bir isyana kalkı ma endi esine kar ılık li'de rehin olarak kalmaya devam etmi tir. 1735 yılında babasının ölümüne kadar 14 yıl tutsak ya ayan Ar î, babasının ölümünden sonra Yarkent'e idareci olarak gönderilmeli tir. 1756 yılında tüm ailesiyle birlikte Akta lı Burhaneddin Hoca tarafından katledilene kadar Yarkent'i adaletle yönetmeye çalı mı , çe itli imar faaliyetlerinde bulunmu tur¹.

Yarkent'in sahip oldu u bilim ve kültür atmosferini iyi de erlendiren Ar î, burada Arapça ve Farsçayı iyi derecede ö renmi , Buhara ve Semerkand gibi devrin kültür merkezlerinde bulunan edebî meclislerde bulunmu tur. Hoca Cahan Ar î, Yarkent'i yönetti i sırada buradaki bilimsel geli menin önünü açmaya çalı mı ve Ak Medrese adında bir medrese kurulmasını sa lamı tır. Hâmû Ahun Yarkendî, Muhammed Sıddık Zeliî, Hoca Sıddık Futuhî, Mir Abiddin Ahundî gibi devrin âlim ve airlerini etrafında toplayan Ar î, bölgenin bir kültür merkezi olmasına çalı mı tır. Ar î, etrafına topladı ı bu âlim ve airleri, eser üretmeleri için te vik etmi tir. Bu te vik ve telkinler sonucunda Hâmû Ahun Yarkendî tarafından Firdevsî'nin ehnamesi mensur olarak Uygur

¹ Mehmet Tursun Bahavidin, **Divan-ı Ar î**, İncan Halk Ne riyati, Ürümçi 1995, s. 1-6; **Uygur Edebiyat Tarihi**, 2. Cilt, Milletler Ne riyati, Pekin 2006, s. 629; Seyretcan Osman, **Uygur Kilassik Edebiyatı Kiskıçe Tarihi**, 2. Cilt, Ürümçi 1996, s. 380; Tuncay Bülbül, "Uygur Türklerinin Ya adı ı Co rafyada Klasik Türk Edebiyatı Gelene i ve Hoca Cahan Ar î", **11. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı**, 10-16 Haziran 2013, Kırgızistan 2013, s. 768.

Türkçesine tercüme edilmi tir. Di er taraftan Siyer-i erif isimli ba ka bir hacimli eser de bu dönemde Uygur Türkçesine kazandırılmı eserlerdendir².

2. Divanı

Hoca Cahan Ar î'nin, edebî faaliyetlerine ne zaman ve nerede ba ladı ı, kaç tane eser verdi i belli de ildir. Onun sadece Ar î mahlasıyla kaleme aldı ı bir divan elde bulunmaktadır.

Divan 11 satırda 61 varaktır. 12,5x21 cm'dir. Divanın sonunda Hoca Cahan'ın o lu Hoca Sıddık Fütuhî'nin gazelleri yer almaktadır. Yazmanın istinsah tarihi belli de ildir. Ancak eserin, günümüz Uygur harfleriyle metnini hazırlayan Mehemmet Tursun Bahavidin bu yazmanın en eski nüsha oldu u kanısındadır. Ara tırmacı, yaptı ı inceleme sonucunda di er üç nüshanın bu nüshadan ço altıldı ı izlenimini edindi ini belirtmektedir.

Divanın bu el yazma nüshasında Ar î'nin 90 gazeli yer almaktadır. Ayrıca divan 8 rubai, 1 saki-name, 6 muhammes, 2 müsemmen, 3 muhabbet-name ve 1 müstezat içermektedir. Divana bakılarak Ar î'nin gerek aruz ve gerekse iir tekni i açısından oldukça ba arılı bir air oldu u söylenebilir.

Ar î'nin iirleri mazmunlarının derinli i, tefekkür ve hayal gücü, lirik hassasiyeti ve akıcı dili ile zengin bir yapıya sahiptir. Realist bir air olan Ar î'nin vatanperver ve idealist karakteri, çalkantılı hayatına dair olaylar iirlerine de yansımı tır.

3. Mesnevi

Ar î'nin divanında bir adet 76 beyitlik bir mesnevi bulunmaktadır. Mesnevi içerik olarak ço unlukla a ktan, sevgiliden, a kın verdi i ıztıraplardan bahsetmektedir. Aslında iir, konu bakımında gazele benzemektedir.

Bu çalı maya konu edilen mesnevi metni Mehemmet Tursun Bahavidin'in 1995 yılında Urumçi'de incan Halk Ne riyatı'ndan yayımladı ı Divan-ı Ar î adlı eserden alınımı tır. Divan-ı Ar î yeni Uygur harfleriyle ne redilmi tir. Eserin sonunda incan Otonom Bölge Müzesi'nde bulunan el yazması metnin tıpkıbasımı bulunmaktadır. Çalı maya konu edilen mesnevi metni bu tıpkıbasım esas alınarak hazırlanımı , yeni Uygur harfleriyle basılan kısımdan ise kontrolü yapılmı tır. Mesnevi metni bu ne rin 143-151 (yeni Uygur harfli ekli) ve 287-294 (tıpkıbasımı) sayfaları arasında bulunmaktadır. Ayrıca mesnevinin çeviri yazısı yapıldıktan sonra Türkiye Türkçesine aktarımı da her beyit sonunda verilmi tir. Tıpkıbasımda olmayıp yeni Uygur harfli kısımda olan ifadeler kö eli parantez içinde gösterilmi tir.

1 Ey -ı sitem-ger-i per z d
Her dem ılurem bes sini y d

Ey peri sıfatlı, sitemkâr sevgili, seni her an defalarca anarım.

2 Y dıñda bes ar b oldum
I iñ otıda keb b boldum

Seni hatırladıkça harap oluyorum. A kının ate inde yanıp tutu uyorum.

² Mehemmet Tursun Bahavidin, **age**, s. 1-6; **Uygur Edebiyat Tarihi**, s. 629; eyretcan Osman, **age**, s. 380; Tuncay Bülbül, **age**, s. 768.

3 İ içre geh z r n -tev n men
Ferh d ile çünki tev-em n men

Ben a k içinde zaman zaman inleyen biçâreyim. Çünkü ben Ferhat ile ikizim.

4 Ey cümle anemler hı sinsin
Ma b blanın pen hı sinsin

Ey, cümle güzellerin padi ahı sensin; bütün sevgililerin sı ına ı sensin.

5 üsnüñdin irür cih nda yüz r
ermende bihi t- r barı r

Güzelli inden bütün âleme velvele eri ir. Cenneti süsleyen bütün hürîler (senin güzelli inin yanında) utanırlar.

6 Sin ay per ler a teriñdur
Rı v n ile r ç keriñdur

Sen aysın, periler ise senin yıldızındır. Rıdvan ile hürîler kölendir.

12 7 "Ve' - emsi" yüzün fes nesidur
"Ve'l-leyli" saçın ni nesidur

"Ve' - emsi" ayeti senin yüzünün efsanesidir. "Ve'l-leyli" ayeti saçının ni nesidir (Burada ems Suresi'nin birinci ve dördüncü ayetlerinden iktibas yapılmı tır. Birinci ayette güne in aydınlı ı üzerine yemin edilirken dördüncü ayette ise gecenin karanlı ı üzerine yemin edilmektedir. air burada, bir anlamda, sevgilinin, güne e benzetti i yüzü üzerine ve geceye benzetti i saçı üzerine yemin etmektedir).

8 Zülfüñdin irür köñülde yüz bend
C n d ı irür köñülge peyvend

Senin saçlarından gönle yüz dü üm vurulur. Candaki da gönle (imdat için) yeti ir.

9 Ger iyler iseñ anı per n
Tartar bu köñül hüc mı her yan

E er, sen onu per n eylesen (saçlarını da ıtırsan), bu gönül her tarafa hücum eder.

10 Müjg niñ itip köñülni p re
a iñda da ı hem ikki p re

Kirpiklerin gönlü parça parça eder; ka ın dahi (beni) iki parça kılar.

● Hoca Cahan Arşî ve Divanından Bir Mesnevisi

11 Ol bir uruban köñülge yüz n
Bu bir boluban da ı cef -k

O, bir kez vurunca, gönlüme yüz i ne vurulmu gibi olur; bu, bir kez dahi olsa (bana) cefa verir.

12 Közün közüme çü u le sızdı
Közüm köyüben Fıra a ızdı

Gözün gözüme (de ince) ate dü tü. Gözüm yanınca Fırat nehri co tu.

13 Tar a zıñ eylesem tevehhüm
Özüm körerem cih n- r güm

Senin dar a zını dü ünsem kendimi cihanda kaybederim.

14 La liñ ki açıldı sözge çün gül
r çü nev dın öldi bülbül

Dudakların konu mak için açıldı ında gül utancından, bülbül ise akımdan öldü.

15 Y dım a kirer nefesleriñ g h
Tartar ma fira dın [yüz] tümen h

Nefeslerin zaman zaman aklıma dü er. (Gönül) ayrılı ın getirdi i yüz bin âha dayanabilir mi?

16 addiñdu mi l-i serv-i z d
Gül-deste i y nih l-i im d

Senin boyun ba ıbo servi, gül-deste ya da im âd fidanı gibidir.

17 N zük biliñ er ay l il um
C n ri tesi a mi l il um

E er nazik belini hayal edersem (onu) can ipli ine benzetirim.

18 ılsañ meger ey ır m c nım
Meyl itküsi çı alı rev nım

Ey (sevgili), sen bana do ru salınarak gelsen, senin bu meylinin etkisiyle canım çıkacak gibi olur.

19 Pençeñni körer isem be-n g h
il umdu ay l-i z tu'll h

Senin pençeni ansızın görürsem, bu, Allah'ın zatının hayali olmaz mı?

20 Ury n ıl an putuñnı her m
Far iyledim anı nu re-i m
Her ak am güzelli ini üryan etti inde onu i lenmemi ham gümü farz ederim.

21 Keydiñ neçe kün lib s-ı gülg n
Andın biri közler oldı pür- n
Gül renkli elbise giydi in günden beri gözlerim kanla doldu.

22 Sindek yine yo dur n zen n
or d-li vü meh-ceb n
Senin gibi nazlı, güne yüzlü ve ay alınlı yoktur.

23 o i ve-nüm vü dil-rüb sin
Amm nedinki b -vef sin
Ho i velisin ve gönül alansın ama ne yapalım ki vefasızsın!

24 Va lıñ ama ıda z rdur men
Ser-ke te-i b - ar rdur men
Sana kavu ma arzusuyla inliyorum. (Bu yolda) ben kararsız bir serke im.

25 l iñ bile gerçi müttehem men
Va lıñdın hem e b -behem men
Gerçi ben a kın ile suçluyum, vuslatından daima yoksunum.

26 Ma r m-ı cem l neççe il uñ
Nevm d-i vi l neççe il uñ
Cemalinden ne zamana kadar mahrum bırakacaksın? Kavu ma ümidini ne zaman vereceksin?

27 ayrıñ köñül içre yo durur v h
Belkim y dında bulsa va'Il h
Gönlümde senden ba ka kimse yoktur. E er senin hatrında ba kası varsa eyvâh!

● Hoca Cahan Arşî ve Divanından Bir Mesnevisi

28 Ger dirse diseñ ki b -nev men
Zülfün girihi a mübtel men

E er sen çaresizim dersen, ben saçlarının dü ümüne mübtelayım.

29 Her çend tiliñda mübtel sin
Köñlüñde ra b a n sin

Sen her ne kadar dilinle mütelayım desen de gönlünde rakiple birliktesin.

30 Bu sözdin iterme köksüme ç k
Örterme c nımını mi l-i k

Bu sözle gö sümü parçalama! Canımı çer-çöpe döndürme!

31 Munça nige iylediñ dil-fik r
Yo tur yine sin kebi sitemk r

Niçin bu kadar gönül yaraladın? Yine senin gibi sitemkar yoktur.

32 Kimge aytay bu m cer nı
Köñlümda ı d ile yaranı

Bu macerayı, gönlümdeki da ları ve yaraları kime diyeyim?

33 Y Rab nige munça z r ıldıñ
I içre zeb n-ı r ıldıñ

Ya Rab! Beni a k içinde böyle çaresiz bir ekilde neden bu kadar inletiyorsun?

34 Her neççe bolup yürür isem z r
H limni bilmeydur ol sitemk r

Ben ne kadar inlesem de o sitemkâr halimi bilmez.

35 Her [çend] i itmesem mel met
C nım a yiter tümen al vet

Her ne kadar azar i itmesem de bu bana lezzet gibi gelir.

36 Derd ile fir dur siri tim
 Mihr ile vef du ser-nevi tim
Benim tabiatımda derd ve ayrılık vardır. Sevgi ve vefa ise alın yazımdır.

37 Hecr ile ar b fir atiñdin
 Ma m r-ı ar b-ı ef atiñdin
Senden ayrı oldu um için harabım. efkat arabının mahmuruyum.

38 Ar 'ni unutma g h y d it
 Va lıñ meyi birle belki d it
Ar î'yi unutma, bazen (onu) yad et. Vuslat arabı ile onu mutlu et.

39 Ol nev içip bulay anı mest
 Aldımda to uz felek bolup pest
Öyle içelim ki onu sarho bulalım. Dokuz fele i nezdimizde alçak kılalım.

40 Anda unutay ikki cih nni
 Ni ikki cih nni belki c nni
ki cihanı öyle unutam, ne iki cihanı belki canımızı unutam.

41 Yüz c n irür er ni r bolsun
 Mühümi la l-i y r bolsun
(U runa) yüzlerce can saçılınsın. (Bunlardan) daha önemlisi sevgilinin dudakları olsun.

42 n ıluram fes ne-i ı
 Ol nev diben ni ne-i ı
A k efsanesini yazıyorum. Bu ekilde söylediklerim a kın ni ânesidir.

43 lem a tilimdin ot saçılınsun
 lem ili könlüne ya ılınsun
Bütün âleme dilimden ate saçılınsın. Bütün âlem ehirleri senin gönlüne yakılınsın, yıkılınsın.

● Hoca Cahan Arşî ve Divanından Bir Mesnevisi

44 El b kilip ezelden hem ı
I ikri bolup ebedden hem ı

A k bana ezelden lakap olmu tur. A k ebedden bana yurt olmu tur.

45 Aynıdur anıñ çü aynı efl k
Örter barı lem ehlini p k

(A k kelimesinin) ayn'ı feleklerin gözüdür. Bütün âlem ehlini tamamen kaplar (görür).

46 nı nikim erre-i cef dur
Üç no ası anıñ üç bel dur

(A k kelimesinin) n'ı sanki cefa testesidir. Onun üç noktası üç beladır.

47 fı keliban çü k h-ı enb h
Enb h ne ma n k h-ı end h

(A k kelimesinin) kâf'ı ise sanki kalabalık bir da dır. Kalabalık ne demek sanki dert da ıdır.

48 Üstideki iki no a iki z
Yo z köñüllerge iki d

(A k kelimesindeki kaf harfinin) üstündeki iki nokta iki kargadır. Hayır karga de il onlar gönüllere iki dâ dır.

49 v zesi pür bolup cih n a
Va fı da ı sı mayın bey n a

Sesi bütün cihanı doldurur. Vasfı dahi hiç bir söze sı maz.

50 Derd içre köñül ar b andın
C nniñ da ı ı ır bı andın

Gönül onun elinden dertlidir. Canın dahi ıztırabı ondandır.

51 Andın irür ehl-i dil fi nı
Belkim barı mihri oz alanı

Gönül ehlinin feryadı, belki bütün sevgi isyanı ondandır

52 I ehli a derd-i h andın
Ma a izz ü c h andın

A k ehlinin bütün âh derdi ondandır. Sevgilinin bütün izzeti ondandır.

53 Birini iylep az z ü urrem
Birini aña z r n -tev n hem
Birini aziz ve en eyler. Birini zayıf bir feryatke eyler.

54 Bir kimsege birni ı eylep
İ içre atını s dı eylep
Bir kimseyi bir kimseye â ik eder. Onun adını a k içinde sâdik eyler.

55 Birni yasap fet-i zam n hem
Birige na b itip fi n hem
Birini zamanın âfeti yapar, birine feryat nasip eder.

56 Birde körünüp büt-i per -ve
Z hir yine birde bir bel -ke
Birinde peri gibi güzel görünür. Birinde bir belâke ortaya çıkar.

57 Her ikige ve ı -b z
N z vü eger biri niy z
18 Her ikisinde i ve bir a k oyunudur. Birisinde naz vardır, birisinde niyaz.

58 em içre geh açıldurup gül
Perv neni köydürüp çü bülbül
Bazen mum içinde bir gül açar, bülbül pervane gibi yanar.

59 İ otı a birni köydürüp p k
Ma ını eyleban arab-n k
Birini (â ı ı) a k ate inde yakarken sevgiliyi bahtiyar eyler.

60 Bülbül a na b itip hem ef n
Gül ba rını hem ılır imi an
Bülbüle feryat nasip eder, gül ba rını ise kan eder.

61 ı a heme vef ılıp y
Ma ını eyleban cef -c y
Â ı a vefa, ma' üka cefa vermek huydur.

● Hoca Cahan Arşî ve Divanından Bir Mesnevisi

62 Geh ir at u geh mu arrı irmi
Geh h ri u g h mu arrı irmi

Bazen yanma (yanmanın kendisi), bazen çok yakıcı imi . Bazen yakan, bazen çok yakan imi .

63 Yüzünde g h cilve eylep
Közler kebi g h ve eylep

Bazen yüzünde cilve belirir. Bazen gözler gibi i veler yapar.

64 a retide bolup nüm y n
I könlün iter besi hir s n

Ka ları yüzünde belirdi inde herkesin gönlünü korkutur.

65 Geh leb boluban geh tebessüm
Anda ıred ehlini ılır güm

Kimi zaman dudaklarında tebessüm belirdi inde akıl ehlinin akılını alır.

66 Geh met olup ır m eyler
ehlige besi ar m eyler

Bazen endamı salındı ında e lence ehline (e lenceyi) haram eder.

67 Saç sünbülü a geh sipip d
Örletkeli il nih dıdın d d

Bazen saçının sünbülüne ud a acı takarak herkesin tabiatını duman gibi yükseltir.

68 a üzre bolup geh semen-s y
M temlik iterge ı ilin, v y

Bazen hat üzerinde yaseminler olur. Eyvâh! Bu a k ilini mateme büründürür.

69 Kırpık nedinki belki bolup n
I könlünü her dem etkeli r

Buna nasıl kırpık diyelim, bu belki bir i nedir. Herkesin gönlünü her dem delik de ik eder.

70 Ma ad hemedin cef a urma
Her nev i ılıp bel a urma

Maksat hepsinden cefa a ırmaktır. Her eyi yapıp bela a ırmaktır.

71 İ [ehli] barını ret etkey
ret ilige i ret etkey

A k ehli her eyi ya malayacak. Ya ma ülkesine i aret edecek.

72 El- ı a, bolup maña füs n-s z
Her dem meni eyledi nev -s z

Velhasıl beni büyüleyip her daim beni söyleyici etti.

73 Özlükdin emes idi bu r hım
İ aldı vel kin i tiy rım

Bu yol aslında benim yolum de ildi. Ama benim irademi a k elimden aldı.

74 aldı meni bu am içre n -ç r
am ayli ara ılıp nüm d r

Beni bu dert içinde çaresiz kıldı. Gam atı beni â ikâr etti.

75 am kim didi, ol siniñ amıñdur
Sin kim yo iseñ bu am nedındur

Gam, o (sevgili) senin gamındır dedi. Sen yoksan bu gam nedendir?

76 Bu vechidin iyledim neçe ar
Boldı maña ar itme kim far

Bu ekilde (halimi) arz ettim. (Çünkü) arz etmek bana farz oldu.

KAYNAKLAR

- BAHAV D N Mehmet Tursun, **Divan-ı Ar î**, incan Halk Ne riyati, incan 1995.
- BÜLBÜL Tuncay, “Uygur Türklerinin Ya adı ı Co rafyada Klasik Türk Edebiyatı Gelene i ve Hoca Cahan Ar î”, **11. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı, 10-16 Haziran 2013, Kırgızistan 2013**, s. 767-772.
- ERASLAN Kemal, **Mevlânâ Sekkâkî Divanı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- GENÇ Re at, **Karahanlı Devlet Te kilatı**, Ankara 1995.
- KARAA AÇ Günay, **Lutfî Divanı (Giri -Metin-Dizin-Tıpkıbasım)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- NEC POV Ç NEC P Emir, Yeni Uygur Türkçesi Sözlü ü, (Çev: klil Kurban), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- OSMAN eyretcan, **Uy ur Kilassik Edebiyatı Kiskiçe Tarihi**, 2. Cilt, Ürümçi 1996.
- TU Kadir, **Do u Türkistan’da Hocalar Dönemi**, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bi kek 2004.
- Uy ur Edebiyat Tarihi**, 2. Cilt, Milletler Ne riyati, Pekin 2006.
- Uy urların Kedimki Edebiyatı**, 2. Cilt, incan Maarif Ne riyati, Ürümçi 1996.